

הכנסת האחת עשרה
מושב שני

נוסח לא מתוקן

פרוטוקול מס' 209
מישיבת ועדת הכספים
שהתקיימה ביום רביעי, כ"ט בחשוון התשמ"ו - 13.11.85, בשעה 9:00

נכחו:

חברי הוועדה:

י' ארידור - מ"מ היו"ר
א' אבוחצירא
ז' אמיר
נ' ארד
מ' בר-און
פ' גרופר
א' ויינשטיין
י' כהן
י' מצא
ע' סולודר
ע' עלי
ש' עמר
י' צבן
ח' רמון
ג' שפט
ד' תיכון

מוזמנים:

מ' מנדלבאום - נגיד בנק ישראל
א' יעקבי ()
ו' מדינה ()
מ' רווי () בנק ישראל
ג' שור ()
ש' פלד ()

א' קרשנר - מזכיר הוועדה
א' דמביץ - היועץ המשפטי לוועדה
ס' אלחנני - יועצת כלכלית

רשמה:

א' ברק

סדר היום: הצעות לסדר היום
החלפת מטבע השקל החדש
שיעורי הריבית

היו"ר י' ארידור:

אני פותח את הישיבה ומקדם בברכה את הנגיד ומלוויו.

החלפת מטבע השקל החדש

היו"ר י' ארידור:

נפתח בשאלות החברים.

ע' סולודר:

"גזלו" ממני את ההצעה לסדר היום כי הענין שרציתי להעלות סודר סוף סוף ואני מודה על כך.

י' מצא:

אישרנו סדרת מטבעות כאשר את השטר בן אלף השקלים החליף מטבע בן שקל אחד חדש. עוד בעת ההצגה כאן ובהצגה של שר האוצר במליאת הכנסת, אמרתי בחצי הלצה חצי אמת שצריך מיקרוסקופ, אבל אישרנו את זה כולנו מתוך תקווה שזה ייקלט בשוק. והנה, המצב בשוק הפוך לחלוטין. זה מטבע שהפך לבדיחה, מתבדחים על חשבון הממשלה ומתבדחים על חשבון הכלכלה. אם נתעלם מן ההתבדחות, הרי שהשימוש במטבע הזה קשה. אנשים חוששים להשתמש בו, אנשים מאבדים אותו, אחרים מתביישים לשלם בו.

אדוני היושב-ראש, צריך לזכור שהמטבע הזה הוא בכל זאת בעל ערך גבוה. בשחיקת השכר של היום יש אנשים ש-250 או 300 מטבעות כאלה זה כל שכרם, ואם כך יהיה היחס למטבע החדש, צריך להסיק מסקנות. לא צריך להתבייש ולהגיד שהיתה פה טעות. אינני מעלה את זה כדי להטיח אשמה בבנק ישראל ובמי שעמד מאחוריו. העובדה היא אחת: המטבע איננו נקלט בשוק, ואני שמח שבנק ישראל החליט להוציא שטר נוסף ולא תחליף. הייתי מבקש שזה יהיה תחליף, שבמקום המטבע יבוא שטר, ואם יהיה צורך במטבע, אז שיהיה גדול יותר ובעל משקל גדול יותר, ושהמטבע הנוכחי יוצא מן השוק.

ד' תיכון:

עברו שלושה חודשים מאז שהוחלט להחליף את המטבע. היינו רוצים לקבל דין וחשבון על מה שקורה בתחום ההחלפה.

מהם הקריטריונים שעל פיהם אתם קובעים שהמטבע בעל ערך x יהיה ממתכת והחל מערך $x+1$ מנייר? מה השיקולים? מה זה נותן כאשר זה מנייר? מה זה נותן כאשר זה ממתכת?

א' ויינשטיין:

הייתי מבקש להסב את שימת לב הבנק לכך שהמטבע של השקל דומה למטבע של חצי שקל. קיבלתי פעמיים בהזדמנויות שונות את המטבע החלופית. מאחר שזה קרה, ביררתי מה קורה ומסתבר שזה די נפוץ. הייתי מבקש מבנק ישראל שיפרסם הודעה שיזהיר את הציבור בנושא הזה.

י' כהן:

עדיף שתיזמו את הענין כי זה עבר כהצעת חוק פרטית של חבר-הכנסת מצא דרך הנהלת הקואליציה, ולא טוב שזה יעבור בחוק שיאנוס אתכם.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

כבר ביצענו את זה.

ראשית, אני רוצה לומר שנענינו למעשה להערות כפי שמר מצא ביקש, והחלטנו עקרונית להוציא שטח. בשלב המיידני חידשנו את אספקת השטרות הישנים של האלף, כך שהשוק היום קובע אם הוא רוצה להחזיק בשטרות או במטבעות, וזה יהיה אצלנו קנה-מידה לעתיד. אני חושב שבטוח הארוך נצטרך לחזור למטבעות ואז נחליט אם זה גודל מתאים או שצריך להחליף אותו.

מטבעות יותר זולים משטרות ולכן באופן עקרוני אם אפשר לעבור למטבעות זה כדאי מבחינת העלויות וההתבלות.

פה היתה בעיה מיוחדת: באגורות יש לנו סדרה של אגורות כאשר חצי השקל זה הסדרה הכי גדולה. לעומת זאת כאשר תכננו את זה לפני שנה, היה חשש שהאינפלציה נמשכת וזה צריך להיות הראשון בסדרה. זאת אומרת כפי שבשקלים היה צריך להיות 1 ואחר-כך 5 ו-10 ו-50 ו-100, אז אי אפשר לקחת את השקל הראשון בסדרה ולעשות אותו גדול מאוד כי אז אתה מגיע לכך שכל שקל יהיה בעתיד גדול מאוד, ומר פלד יאמר איזו ביקורת היתה כאשר הוצאנו בזמנו את ה-100 שקלים, שאמרו שזה קורע את המכנסיים.

היות והיום האינפלציה נעצרה, לא הודברה אבל ירדה, אז אמרנו שלפי שעה יש מקום שהשטר יהיה, לפחות במקביל. דרך אגב, האיטלקים כאשר הולכים לעשות היום אותו הדבר החליטו שאת החלק הקטן יעשו גם במטבע וגם בשטר. באנגליה כאשר עשו מטבע של 1 ליש"ט יש להם בעיות ויש שם התנגדות לדבר כי הקהל מאוד שמרני.

לפי דעתי, היום ההתנגדות יותר גדולה מאשר בעתיד למטבע הקטן. הוא קטן כי הוא ראשון בסדרה שהיתה צריכה לגדול. המטבעות הגדולים ייצאו מהשוק ואז הוא לא יהיה כלל קטן.

כל הדברים האלה עוברים ועדה ציבורית בראשות אהרון ידליון, ומשתתפים בה מיטב המומחים בנושא והם בדקו כל מטבע. אני מבקש ממר פלד שיסביר את השיקולים מדוע החלטנו כך ומה יקרה בעתיד. בכל אופן, בשלב זה קיבלנו את ההמלצה של חבר-הכנסת מצא והוצאנו את השטר. כרגע אין הצעה להוציא עוד מטבע. אם נראה שזה בשום אופן לא נקלט בשוק, נלך לשלב נוסף. אבל נראה לי שהשטר פותר את הבעיה בשלב הזה. הקהל חלוק בדעתו. אנחנו מקבלים מכתבים בעד השקל הזה, שלא ניכנע ולא הוציא אותו בדיוק כפי שאנחנו מקבלים מכתבים הפוכים, ואנחנו מוכנים להעביר לכם את המכתבים משני הסוגים. אני חושב שבשלב הראשון הביקורות היו חריפות.

י' מצא:

אני חושש שתוציאו שטר של שקל ואז תתחיל התנגדות ברחוב לקבל את המטבע.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

אז זה יחזור אלינו.

ש' פלד:

אני רוצה להציג לפניכם את השיקולים שהיו לפני הוועדה הציבורית כאשר דנה בענין לא פעם ולא פעמיים. הנושא קצת מורכב. המטרה הראשונה שהיתה לפני הוועדה היא איך לא ליצור בלבול אצל הציבור כאשר מוציאים סדרה שלמה חדשה. מה זה בלבול? הקו המנחה הוא שאם יש מטבע דומה אבל בשווי שונה, ואנחנו מדברים על יחס המרה של 1:1000, זה מקור לטעויות. אפשר לטעות בקלות בגודל דומה ובצבע דומה של מטבע כאשר

השווי שונה לחלוטין. בדרך כלל מקובל בעולם אצל הגורמים המנפיקים שצריך להיות הבדל בשטח פני המטבע אם הצבע דומה. יש כלל מקובל שההבדל צריך להיות 25% בשטח. הגורם המוביל זה הקוטר. אם יש 25% הבדל בדרך כלל הציבור יבחין אם המטבע שונה ממטבע אחר.

איפה נולדה אצלנו בעיה? הבעיה נולדה אצלנו כאשר סקרנו מה יש בשוק, ובשוק יש, אולי תופתעו לשמוע, 970 מיליון מטבעות מסדרת השקל, כאשר יש 9 סוגים שונים של קטרים שונים של מטבעות. כלומר, כמעט מיליארד מטבעות זמינים לשימוש הציבור הרחב. פירוש הדבר שאם חס וחלילה היה מוצא לשוק מטבע בקוטר ובצבע דומה, הבלבול היה טוטאלי והצעה בגלל הפסד הערך היתה אדירה. אינני רוצה לסבך ולהגיד שיש לנו עוד מיליארד מטבעות מסדרת הלירה שלא חזרו אלינו, ואני מניח שחלקם הגדול אבד. מנסיון העבר אני יכול להגיד שכאשר יצא לשוק המטבע בן 10 שקלים, קיבלנו תלונות שאנשים מתבלבלים עם לירות ישנות, למרות שעבר זמן. אנשים בשוק הכרמל או במקומות אחרים שהיו להם כמה אלפי מטבעות כאלה, ניצלו את העובדה, וכאשר אתה מקבל כמות גדולה של מטבעות ואתה לא בודק אחד לאחד, בקלות מתרחש מצב שאפשר להטעות את הציבור עם גודל דומה. ואני מדבר על כמעט 2 מיליארד מטבעות זמינים.

המסקנה, כדי להבחין בסדרה שלמה חדשה, והסדרה צריכה להיות לא דומה לאף מטבע שיש בשוק וגם בתוך הסדרה עצמה המטבע צריך להיות מובחן - ניסו למצוא את הכמעט הבלתי אפשרי: איך להוציא מטבעות בקטרים ובצבע שלא יהיו דומים לשום דבר קודם ושהיו מובחנים בתוכם.

היו"ר י' ארידור:

לא רציתם לעשות מטבע עם חור?

ש' פלד:

שקלנו גם דברים לא שגרתיים כמו לעשות חור או מישהו הציע לעשות צלעות או עובי כפול. כל הדברים האלה פחות רווחים בעולם. כל ההצעות האלה נשקלו ונדחו. מה שאני אומר עכשיו, כל השיקולים האלה תופסים לכל דיון עתידי.

אבל לא הסתפקו בזה. אמרנו שהשיקול של הגודל והצבע של המטבע נובע מיכולת ההבחנה ועלתה השאלה של הגודל המתאים.

י' מצא:

מה הקוטר של השקל החדש?

ש' פלד:

17 מ"מ.

אנו מגיעים לנושא של הגודל האבסולוטי - אני מוכרח להתוודות שפה התגובה הפתיעה כי הדבר הזה לא מיוחד אצלנו. בעולם יש מאות מיליוני מטבעות בגדלים דומים וקטנים, וכדי לא לדבר בתיאוריה בלבד, אספתי פה מגוון של מטבעות בגודל דומה או זהה לגודל זה, ותראו שמדינות גם מכובדות ומתוקנות יש להם מטבעות בגודל זהה. הגודל של ה"דיים" בארצות-הברית דומה לגודל של השקל.

י' מצא:

איך אתה מסביר את הגודל של חצי השקל לעומת השקל?

ש' פלד:

אם היינו עושים את השקל החדש בגודל כזה, היחס היה טעות של 1:2000.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

חצי השקל הוא סוף סדרה.

היו"ר י' ארידור:

אני מציע לסכם בצורה הבאה: הוועדה שמעה את דברי חבר-הכנסת מצא ואת תשובת הנגיד ורשמה לפנייה את הודעת הנגיד שיוצא שטר של שקל חדש. אם הסיכום הזה מקובל על הוועדה, נוכל לעבור לנושא הבא.

שיעורי הריבית

היו"ר י' ארידור:

יש חברים שרוצים לדבר בנושא הריבית. בבקשה.

א' ויינשטיין:

יש לי תחושה שהיום המשק כולו עובד כפי שהמושבים עבדו לפני שנה ולפני שנתיים. דהיינו, מה שקורה הוא שהיום שכמו שבמושבים לפני שנה היו דופקים ריבית כל הזמן, ומושבניק עיבד את המשק שלו והלוו לו כספים בריבית ואף אחד לא תבע ממנו את החוב הזה כי ידע שהמושב והענף יפשוט את הרגל - היום דופקים ריבית למפעלים והחוב שלהם לבנקים גדל, ובעוד שהבנקים לפני שנתיים כשמישהו היה חייב 15 מיליון דולר היו מפסיקים את הפעילות שלו ותובעים את החוב, היום הם ממשיכים להכניס לו ריבית בכרטיס וחוששים לתבוע את החוב כי זה יהיה כבנין קלפים. כלומר, המשק נמצא היום במצבם של המושבים לפני שנתיים והוא עלול להגיע למה שהגיעו המושבים. השאלה איך פותרים את זה. איך מגיעים למצב שנמשיך לפעול בצורה נורמלית שבה אם יש בעל חוב לבנק, הבנק תובע אותו, תובע בטחונות ועסק עובד. היום המשק עובד לפי שיטת המושבים, וצריך לתת את הדעת על כך ולעובדה שהריבית היא שגורמת למצב.

שאלה נוספת: הייתי מבקש לשמוע מהנגיד איך לדעתי במצב של הקפאת מחירים, כאשר הריבית הריאלית מגיעה ל-3%, 2% ו-4% לחודש, איך יכול בכלל מפעל לתפקיד מבחינת הכלכלה הצרופה? הוא נתבע לאיפוק מחירים, אין לו ירידה בעלויות, העלויות נשארות אותו הדבר, ותובעים ממנו להמשיך לפעול.

הייתי מבקש לדעת איך בכלל מקיים הבנק פיקוח על הבטחונות שיש לבנקים ועל ערכם של הבטחונות האלה. שמעתי שהמפקח על הבנקים פרסם הודעה שלא לקבל כבטחונות מניות מסוימות. איך בנק ישראל מפקח שהבטחונות יהיו ריאליים משוערכים להיום, כאשר יש ירידה במניות ובמקרקעין, כי הבטחונות הם חלק מהיציבות.

הייתי מבקש לשמוע את התייחסות בנק ישראל לעובדה שיש דיונים על כך שקופות גמל יוכלו להשקיע בעסקים ובניירות, בעיקר בניירות שיכולים להשקיע בהם כיום. היום הם לוקחים את כספי העובדים או החוסכים, משקיעים בניירות ערך בערבות ממשלה ויש עכשיו לחץ שחלק מהכספים הללו - של הקרנות ושל החוסכים - יושקעו בשוק החופשי במניות.

ד' תיכון:

אתקן אותך: חלק מהכסף יאפשר לבנקים להלוות למפעלי תעשייה.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

שלא יצטרכו להפקיד בממשלה. היום כאשר מישהו קונה תכנית חסכון דולרית צריך להשקיע מאה אחוז בבנק, ותכנית מדדית - 55% בבנק. הכוונה שיוכלו להשקיע בשוק החופשי. היתה גם ההצעה שהזכיר חבר-הכנסת ויינשטיין על השקעה במניות.

א' ויינסטיין:

זה היה בעתונות, שגם במניות בבורסה.

השאלה שלי היא כזאת: אני חושב שההשקעות לטווח ארוך, ל-15-20 שנה, של קופות גמל, צריכים להיות מאוד זהירים איפה הם יושקעו. אבל אם יוכלו להשקיע בשוק החופשי, איך יובטחו הפקדונות? כי אנחנו עומדים בפני חסכונות של אנשים שהשקיעו שנים.

נקודה אחרונה: מדובר עכשיו על סיוע רחב שינתן למפעלים במצוקה, לגורמים במצוקה. אישרנו להשקעות וזה עדיין לא מתבצע. לא אנחנו אישרנו אלא הממשלה אישרה, זה צריך לבוא לכאן. השאלה, כיצד בנק ישראל נערך לכך שההזרמה - אני לא מדובר למי זה יחולק - כיצד יובטח שכספים שהולכים לגורמים הללו ינתנו בערכים נכונים, זאת אומרת מבחינת הבטחונות?

י' כהן:

אני מבין שמדיניות מוניטרית זה חלק מהמדיניות הכלכלית החדשה. אין חולק על כך שבנק ישראל והאוצר צריכים להוביל בנושא הזה כדי למנוע את הזרמת הכסף מעל למה שהיה בעבר כדי באמת לאלץ את המשק כולו להיכנס למהלך כזה שיביא לירידת האינפלציה. אבל קרה דבר שלדעתי אנחנו נותנים עליו את הדעת מאוחר מדי, שהריביות במשק ניסו לשמש מכשיר בלימה שהוא כל כך זרקוני שהביא לכך שכל הענף היצרני שיותר מכל ענף אחר במשק צריך היה להתחרות במשקי חוץ, לא היה יכול להתמודד בריביות, וכך השגנו מטרה הפוכה. במקום לעודד את היצור ולאץ את האינפלציה לרדת, הבאנו לכך שהיצור לא היה יכול לגדול ולהתחרות והמשק היצרני אולי נפגע יותר מכל ענף אחר בעקבות המדיניות הכלכלית, ולא זו היתה הכוונה. היתה אולי כוונה לקצץ בהוצאות הממשלה, להוריד בשירותים ולשנות את מבנה המשק. מבחינת מבנה המשק השגנו תוצאה הפוכה. אמנם הורדנו את האינפלציה אבל לא העברנו מהשירותים ליצור ולא עודדנו את הענף היצרני ליצוא.

אנחנו רוצים שהמדיניות המוניטרית תהיה חלק מהמדיניות הכלכלית כדי להגביל את האינפלציה. לפי דעתי המדיניות המוניטרית צריכה ללכת בדרך אחרת שגם בה לא הולכים במידה מספקת. צריך להוריד את הריבית ולהגביל את תקרות האשראי לבנקים. זה היה בפירוש מונע הסתבכויות של מושבים וארגוני קניות כי היה להם נוח לקחת כספים ולא חשבו כמה זה עולה והסתבכו. צריך להביא למצב שלא יהיה כסף בריביות כאלה.

לכן צריך לשנות את המדיניות בפירוש, לא לתקן אותה. צריך להביא לכך שכמות הכסף המצויה בשוק תקטן אבל הריבית לא תהיה בשיעורים כאלה כפי שהיו.

מ' בר-און:

זה לא הולך יחד.

י' כהן:

אתה מגביל את תקרות האשראי אבל גובה מהבנקים ריבית חריגה שלא יהיה להם כדאי להלוות.

מ' בר-און:

אז הולכים לשוק האפור.

י' כהן:

אם תגביל אותו, גם השוק האפור לא יפרח. צריך להגביל את תקרות האשראי וצריך להוריד את הריבית כדי שהמדיניות הכלכלית תשיג את פירותיה האמיתיים - שינוי מבנה המשק והגדלת המשק היצרני ועידוד היצוא והצמיחה. כי אחרת פגענו באותו מגזר שהוא הנדבך העיקרי של המשק. בזה שגינו וצריך שינוי כיוון מהר מאוד.

ד' תיכון:

לצערי לא הייתי בעת שנערך הדיון ויכול להיות שאחזור על חלק מהדברים.

קיימת בעיה של יתרות המטבע. אתה הרי יודע ששערי החליפין משתנים, המגמות נשתנו לחלוטין, וזכורה לי הכותרת שבנק ישראל הפסיד מאות מיליוני דולרים כתוצאה מהשקעה בלתי נכונה של היתרות. מאחר וכנראה המגמה תעמיק, דהיינו, הדולר ייחלש והמטבעות האירופיים יתחזקו, אני שואל כיצד אתם ערוכים למנוע את מה שייקרא בעתיד השקעה לא נכונה של היתרות? האם להיעדרה של הוועדה המייעצת יש השפעה על היכולת שלכם לשקול נכון, והאם בעבר שיתפתם גופים חיצוניים בעת שהחלטתם כיצד להשקיע את היתרות של מדינת ישראל?

החודש התבשרנו, נדמה לי שהיינו צפויים להזרמת שיא, לא הייתי כאן אבל אני מתאר לי שזה המצב - האם אתה יכול לומר לאחר שחלפו 15 יום, מה ההשפעות הכלכליות של ההזרמה הזאת ולכן או הולך הכסף של הקשישים?

לגבי הריסון המוניטרי - ב-1 ביולי נתבשרנו שהריסון המוניטרי הוא שלב ראשון ויוחלף בקיצוץ תקציבי. שכן אתם בעצמכם אמרתם שהריסון הרסני במובן זה שחותך ללא הבחנה, לא מבחין בין הכדאי למשק לרצוי, ויכול להיות שדווקא הענפים היצרניים ייפגעו. והנה אנחנו בחודש החמישי לתכנית הכלכלית והריסון המוניטרי עדיין מהווה את אחד הבסיסים לתכנית הכלכלית. המשמעות היא שהקיצוץ אליבא דבנק ישראל עדיין לא קיים ואנחנו נשענים על הריסון המוניטרי שהוא הרסני והורס ללא הבחנה. מצד שני אנחנו שומעים שברונו אומר שהקיצוץ בתקציב אכן מתבצע ולא היה כדבר הזה בתולדות מדינת ישראל, שהרי בפעם הראשונה תקציב מתבצע על פי התכנון. משיחות שקיימתי עם כמה שרים בממשלה הם מודיעים בריש גלי שאין לצפות מהממשלה לקיצוץ נוסף כי אין ממה לקצץ ואז הם הולכים לרעיונות בתחום המסים שהם יותר ממגוחכים.

בעבר הלא רחוק היתה בעיה בכלכלת ישראל. מה שקרה הוא שככל שהאינפלציה הלכה וגדלה, שערי הריבית עלו מעלה מעלה, ואחד החוקים העיקריים בכלכלה לא התקיים: ככל ששערי הריבית עלו, הביקוש לאשראי עלה. זה מוביל אותי לשאלה: האם אתה חושב שלשערי הריבית הגבוהים יש השפעה על המצב של מפעלי התעשייה במדינת ישראל או שהקשיים מקורם בירידת הביקושים במשק, וכל הטענה הזאת באשר לגובה שערי הריבית וההשפעה שלהם על התמוטטויות במשק היא טענה שלא מבוססת על העובדות בשטח? אני מתאר לי שיש לך מה לומר בנושא הזה.

האם אתה חושב שהיום לשערי הריבית אין השפעה על היקף האשראי במשק?

היו"ר י' ארידור:

היות ואת עיקר הדברים אמרתי בישיבה קודמת שהיתה בנושא זה, אין בכוונתי לחזור עליהם, רק לומר שיש לי ביקורת חמורה על המדיניות של שערי הריבית ועל התוצאות ההרסניות שמדיניות זו גורמת לסקטור היצרני ובעקבותיה גם מסכנת את התכנית הכלכלית. אני מבקש את תשובת הנגיד לדברים האלה.

אני רוצה להוסיף דבר אחד: כתוצאה מהקשיים שמפעלים נכנסים אליהם בגלל מדיניות שערי הריבית - - -

ד' תיכון:

האם זה בגלל?

היו"ר י' ארידור:

אמרתי שזה בגלל כי ההסבר שלי הוא שהטענה על ניהול כושל אילו היתה נכונה, היתה מתגלית גם בשערי ריבית יותר נמוכים. העובדה שזה מתגלה בהיקף כזה בשערי ריבית גבוהים מראה שאין זה כך. כמו-כן, שום מפעל בניהול הכי טוב לא יכול להחזיק מעמד בשערי ריבית כאלה. אז ברור שהיקף הקשיים נובע משערי הריבית.

אני רוצה להפנות את תשומת הלב לבעיה של העזרה למפעלים כאשר יש שערי ריבית גבוהים כאלה. כאן יש דבר שלדעתי חייב לעניין את ועדת הכספים. פורסם בעתון "ידיעות אחרונות" ב-4 בנובמבר כי: "וייצמן מעריך שהמצב הכלכלי עלול לגרום משבר קשה בממשלה. וייצמן סבור שעתה מתחילה תקופה של לחצים כלכליים בנושאים שהתכנית הכלכלית לא נתנה להם תשובה. לדבריו, צפויים זעזועים במרכזי כוח כלכליים של תנועת העבודה כמו הקיבוצים, חברת העובדים, כור, סולל-בונה, קופת חולים ואחרים, וראש הממשלה שמעון פרס לא יוכל שלא להיענות לפניות מהמפלגה לסייע להם ולמנוע את נפילתם. לדבריו וייצמן מוקדי כוח כלכליים אלה הם נשמת אפה של מפלגת העבודה ולכן פרס וחבריו יבקשו להפנות אליהם כספים, ומולם יתנגד לכך הליכוד".

אני מפנה את תשומת לב ועדת הכספים שלידיעה הזאת לא באה שום הכחשה. וייצמן הודיע שפרס יעשה.

מ' בר-און:

האיש לא רציני והציטטה לא רצינית וההסתמכות שלך לא רצינית.

היו"ר י' ארידור:

אני מפנה את תשומת לב הוועדה להודעה של שר בממשלה שיתנו סיוע למפעלים לפי קריטריונים מפלגתיים. ההודעה הזאת לא הוכחה מאז 4 בנובמבר.

י' צבן:

אתה חושב שזה בפעולה או שאתה רק מתריע?

היו"ר י' ארידור:

הוועדה צריכה לבדוק את זה. אני מציע שוועדת הכספים תתנגד לכל מתן סיוע למפעלים לפי קריטריונים מפלגתיים כפי שהשר וייצמן אומר שהממשלה רוצה לעשות. אני חושב שזה מספיק מבחינתי להיום.

י' צבן:

אדוני היושב-ראש, אני עדיין תחת הרושם האדיר של נאומך ואני בקושי מוצא את המלים. אדוני הנגיד, בענין הריבית -

מקובל על כולם שהריבית הזאת לא נחשבת לריבית נורמלית ועל כובד משקלה של הריבית אין חולקים. כאן יכולה להיות אחת משתי הנחות: הנחה אחת, ואני מבקש באמת תשובה גם לי וגם לפרוטוקול, להיסטוריה - שפער הרווחים בתעשייה הישראלית, להערכתכם, הוא כזה שהתעשיינים יכולים לספוג את שיעורי הריבית הללו בלי להתמוטט, ושפער הרווחים האלה מובטח בעיקר על ידי רמת שכר נמוכה ללא תקדים במשק המערבי. אני מסב גם את תשומת לבכם למחקר של ה-NATIONAL BANK OF SWITZERLAND שעשה השוואה בין 40 מפעלים בעולם שמצבם מחפיר ביחס בין יוקר מחיה ושכר.

האפשרות השניה היא שאתם לוקחים בחשבון שאכן הריבית הגבוהה לוחצת על המפעלים ותביא פה ושם להתמוטטויות, ואתם והממשלה רואים את ההתמוטטויות האלה כחלק מהתהליך של ההבראה הכלכלית לא כל כך אולי במובן הישיר של המלה - ואגיד באיזה מובן אני מתכוון - אלא יותר מבחינת יצירת אווירה פסיכולוגית, אווירת משבר. הציטטה שאני אביא עכשיו לא פורסמה ב"ידיעות אחרונות", היא גם כן של שר בממשלה, וזה שר שידוע ביחסו החיובי לשר האוצר, אני מתכוון לשר פת, שסיפר שבישיבת הממשלה עלתה שאלה של פיטורים במגזר הממשלתי, בעיקר בירושלים, וכאשר שר האוצר נשאל למה הוא מיעד את המפוטרים הרי לאין תכניות לא לחצי שנה ולא לשנתיים לתעשייה בהיקף הזה, התשובה היתה שאין מנוס, אנחנו צריכים ליצור את האווירה המתאימה. אז יכול להיות שגם מבחינת יצירת האווירה המתאימה אתם צריכים כמה התמוטטויות.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

זו א בעיה למצוא התמוטטויות. הן קיימות.

י' צבן:

אז השאלה היא האם יש לכם תמונת מצב ענפית ואזורית, נקודתית, מפעלית, מי באמת הולך להתפגר בעסק הזה, ובאיזו מידה יש להם משחק של העמדת פנים כדי ללחוץ לקבל הטבות. על סמך מה אתם בונים את התכנית הזאת? האם שיש לכם מאטריה ממשית ביד או שאלו הן הערכות?

בנק ישראל שותף למדיניות שערי הריבית והוא אינו יכול שלא להביא בחשבון א ההשלכות שיש לזה על תחומים אחרים במשק.

ח' רמון:

אני רוצה להעיר קודם כל לציטטה שהביא היושב-ראש בתוקף היותו חבר ועדת הכספים. אין ספק שיש מפעלים שהם חלק מהמערכת הציבורית ההסתדרותית שהם בקשיים אבל מצבם עדיין הרבה יותר טוב ממצבו של חלק גדול מהסקטור הפרטי שנהנה מהרבה יותר הטבות. הוויכוחים הם בתקציב המדינה ולא לגבי סיוע למפעל זה או אחר. כך שכל הציטטה הזאת טובה אם היום יחליטו להתחיל במלחמת בחירות. אבל אם רוצים לדבר באופן רציני המפעלים האלה בהחלט חיים, מתקיימים. אותם מפעלים עושים מאמצים גדולים לא לפטר, הם מנסים להחזיק את הראש מעל המים כי אם הם היו הולכים בדרך של פיטורים לא היתה להם בעיה ומצבם היה משתפר לאין ערוך. אבל אם אחד מהם היה מפטר עובדים, היושב-ראש היה אומר כיצד מפלעים הסתדרותיים מפטרים עובדים.

ד' תיכון:

תתייחס לידיעה. העובדה נכונה.

ח' רמון:

לנושא עצמו: אני חושב שהבעיה של בנק ישראל היא שאפילו את כל התיאוריה המוניטרית הם מיישמים על מנוף קטן מדי. זאת אומרת אם באמת במשק הישראלי החלק הגדול של המשק היה פועל בתנאים מוניטריים חופשיים, יכול להיות שהיה מקום לתיאוריה המוניטרית. הבעיה שהמשק הזה איננו פועל כך, והאשראי החופשי, כפי שאתם אומרים, הוא חלק לא גדול, אבל זה עובד בהמשך למה שהצעתם מכיוון שאם זה צריך להשפיע, אם מה שהם אומרים צריך להשפיע, הוא צריך להיעשות בהיקף גדול. אם אומרים, הממשלה צריכה לקצץ חצי מיליארד שקל וכנגד זה עושים מחנק אשראי, זה לא אקוויוולנטי כי יש מנוף קטן מדי. זו לא מדיניות שיכולה לאזן חצי מיליארד. מה שהיא עושה זה שהיא עובדת בממוצעים. במקרו, לפי הספרים, זה נכון. לפי הספר זה צריך להיות נכון. הבעיה שמפלעים או חברות שהיו בריאים ערב התכנית הכלכלית ---

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

אתה יכול להביא דוגמא?

ח' רמון:

מי שחי על רמת אשראי אז - - -

משמ|:

הריבית הנומינלית ירדה, מצבו שופר.

ח' רמון:

מצבו לא שופר כי היו לו הלוואות.

משמ|:

מצבו שופר בהרבה.

ח' רמון:

שאלתי את התעשיינים. זה נכון למי שהיה ברמה מאוזנת פחות או יותר. אם ניהלתי
אז עסק שהמרכיב של האשראי בו היה מבחינת העלויות - - -

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

מרכיב האשראי בעלויות היה 30% וזה ירד ל-5%.

ח' רמון:

זה לא ירד.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

הריבית ירדה. הוא לקח מחיר מלא והריבית היתה 30% והיום הריבית 5%. אז מצבו
שופר או לא?

ח' רמון:

הוא כל הזמן שינה את המחיר.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

הוא לא שינה.

ח' רמון:

הבעיה היא של ממוצעים. אני אומר לך, ואני מוכן שהם יבואו, ואראה לך עסקים
שהיו בריאים ב-1 ביולי ואינם בריאים היום בגלל הריבית.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

הוא צריך היום יותר אשראי בגלל השפל, בגלל שיש לו מלאי יותר גדול.

ח' רמון:

לדברייך הוא צריך יותר אשראי. האשראי הזה עולה יותר מאשר קודם.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

אבל עדיין יותר נמוך מקודם.

ח' רמון:

אבל אז הוא פצה את עצמו.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

המחיר הביא בחשבון את העלות.

ח' רמון:

המחיר עכשיו לא מביא חשבון את העלות.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

בוודאי שקל במקום להוריד את המחירים, לבוא אלינו בטענות.

ח' רמון:

אדוני הנגיד, היה פה יצרן רהיטים שאמר שהמכירות ירדו ב-50% והמלאי שלו גדל מאוד. הוא צריך לקחת עכשיו אשראי יותר גדול ב-X%. גם אם ימכור את המלאי, כל הרווח שלו כולל העלויות לא יכסה לו את האשראי הזה ואז הוא יתמוטט. רי"ם היה מפעל בריא עד 1 ביולי.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

הביקוש ירד.

ח' רמון:

הביקוש ירד ואז הוא מוכרח לממן את המלאי.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

הוא צריך להוריד את המחירים. כאשר "תנובה" רצתה בשביל הגבינות אשראי, אמרנו לא והיא הורידה את המחירים.

ח' רמון:

מפעל לא רוצה להתמוטט אז הוא יוריד את המחיר עד רמה ששווה כמעט לעלות. אתה לא מציע למכור פחות מהעלות.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

הריבית ירדה ב-30% אז שיוריד את המחיר ב-30%.

ה' רמון:

אם הריבית יורדת ב-30%, המחיר לא יורד ב-30%. ה-30% לא אקוויוולנט ל-5% בתמחיר. אז אי אפשר להוריד את המחיר ב-30% אלא ב-2-3%, ואם הוא הרוויח קודם רווחים מופרזים, יכול להוריד 7% מהמחיר, אבל לא יותר מזה. עסק שרוצה לחדש מלאי, אינך יכול לדרוש ממנו ריביות כאלה. אם היו מתמוטטים רק עסקים חולים, הייתי בעד.

היו"ר י' ארידור:

כלומר, יש שתי אפשרויות: להחליף את המשק או את שער הריבית. אז עדיף להחליף את שער הריבית.

ח' רמון:

זה פשוט לא הגיוני.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

אתה רוצה לתת לו תמריץ שלא יוריד את המחיר?

ח' רמון:

יש הבדל בין ריבית ריאלית של 140% לריבית ריאלית של 80% או 60%. אני מציע לך לתת ריבית ריאלית של 10% לשנה.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

באוקטובר זה היה 4%.

ח' רמון:

לגבי מי שהמחיר שלו קפוא, הריבית הריאלית זה הכול. מה מעניין יצרן מחשבים אם הירקות עלו? אצלו הכול קפוא. המדד עלה בגלל הקפצת מחירי הירקות והפירות. מדד התעשייה עלה ב-0%. הריבית השולית היא זו שקובעת אצלו, ואם הוא לא מייצר אתה מציע לו להתמוטט?

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

אני מציע שיוריד את המחירים. לא צריך לתת לו הגנה. ראשית שיוריד את המחירים ואחר-כך יראה שהוא נכנס למיתון. אף אחד לא מוריד את המחירים כי אומרים, תלחץ על בנק ישראל להוריד את הריבית.

ח' רמון:

אני מציע לך להיכנס לכל חנות ותראה כמה אתה יכול להוריד במחיר, אם אתה בא עם מזומן. בכל חנות מורידים מהמחיר.

פ' גרופר:

אתה צריך להבחין בין היצרן לבין המתווכים.

ח' רמון:

חלקו הגדול של המדד איננו קשור למוצרים. חלקה של התעשייה במדד הוא במוצרי החורף. בכל השאר הקפאון מוחלט. לכן לא יעזור שום דבר, אתם צריכים להבין שלקחתם

על המוצרים האלה בפריים לגבי החודש שעבר כ-38 ריבית ריאלית. את המפעלים לא מעניין הפריים. אתה אומר שזה היה סך הכול 7.38. מה-7.38 נוריד את חלקה של התעשייה במדד שזה 1-1.5%, ואנחנו מגיעים ל-68 ריבית ריאלית, אחרי 5 חודשים של הקפאה מוחלטת. 68 זה כמעט 100% שנתי, אי אפשר לעבוד כך.

החודש עוד הגדלתם לעשות. אנחנו צופים שהמדד החודש יהיה נמוך יותר, והריבית לא השתנתה.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

למה לא השתנתה? ב-24 לחודש היא ירדה ל-48.

ח' רמון:

החודש הריבית הריאלית תעלה. אני מקווה שהבנקים סוף סוף ייענו לבקשתו האדיבה של נגיד הבנק ויקטינו את העמלות והמרווחים. אבל גם זה מתנהל בעצלתיים ולא קורה כל כך מהר. אם אתם לא מבינים את זה, בסופו של דבר למשל זה יעלה או כסף - בפניות לממשלה שלא תוכל לעמוד בזה, ואינני רוצה להתייחס לדברי ארידור, כי אני חושב ש"אלסינט" זה לא בדיוק המשק ההסתדרותי והוא קיבל, ואינני יודע למה אנחנו לא דנים בזה בוועדת הכספים, אני חושב שזו שערוריה - -

א' ויינשטיין:

אתה יודע מי נתן? ראש הממשלה.

[ח' רמון:

אני חושב שזו שערוריה. פשוט לא מובן העניין. אני חושב שהדבר הזה איננו מובן. היה איש עם שגעון גדלות, חשב שהוא מלך העולם ועכשיו זה יעלה לכל אחד מאתנו, מדינה, 60 מיליון דולר.

א' ויינשטיין:

אני תומך בדברי חבר הכנסת רמון לקיים דיון על זה.

ג' שפט:

ביקשתי לקיים דיון על "אלסינט" לפני כמה שבועות ולא נענית.

ח' רמון:

כל הסיוע הגדול לחקלאות שמפרנס עשרים וכמה אלף משפחות מסתכם ב-30 מיליון דולר מהמדינה ו-60 מיליון דולר מהבנקים.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

כל ה-90 מיליון דולר מהמדינה. לבנקים אין כסף. אנחנו לא נדפיס כסף.

ח' רמון:

נתנו 70 מיליון.

אני מאוד מבקש מיושב-ראש הוועדה שהנושא הזה יעלה בדחיפות על שולחן הוועדה.

היו"ר י' ארידור:

זו הצעה לסדר היום.

ח' רמון:

אני רוצה שידונו על חשבון מי ומה עומדים לסייע ל"אלסינט".

זה עולה הרבה כסף. זה יעלה לך הרבה יותר ממה שאתה חושב שאתה חוסך בריביות או מצליח לעשות באי-הורדת הריבית. זה יעלה הרבה יותר למשק בסך הכול.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

"אלסינט" היא דוגמא לכך שאין לזה קשר לריבית.

ח' רמון:

יהיו כאלה שכן יהיו קשורים לריבית, ויהיו כאלה שהריבית תהיה להם אליבי. גם את זה צריך להביא בחשבון. אם אתם מורידים את הריבית, הייתם יכולים להקטין בקצב הרבה יותר מהיר את הריביות ששילמתם על תפ"סים ופק"מים. אתם מזרימים בעיקר לסקטור העסקי המבוסס שיש לו עודפים, הון תועפות כל חודש. נדמה לי שבספטמבר הזרמתם לריבית של תפ"ס ופק"ס 200 מיליון דולר, המספר לא בדוק.

ברור שככל שתורידו את הריבית יותר מהר הכסף שתצטרכו לשלם מהצד השני יהיה בהיקף קטן יותר.

לגבי המרווחים - בשלושת החודשים המרווחים בין הריבית הדביטורית לריבית הקרדיטורית היו שערורייתיים. אומרים שצריכים למנוע מהסקטור העסקי אשראי, אבל לא צריך להעשיר את הסקטור הפיננסי.

ד' תיכון:

האם הוא תעשר?

ח' רמון:

בהחלט.

ד' תיכון:

הבנקים במצב מצויין?

ח' רמון:

בגלל מה שהם סוחבים אתם מצבם לא יכול להיות מצויין. אבל מבחינה תפעולית אמרו לי שלא היה לבנקים מצב כזה עשרים שנה. בסיכום חצי שנתי היה להם רווח של 60 מיליון דולר. אני אומר מה שאמרו לי הבנקאים. היו מרווחים לא סבירים וזה ודאי לא הגיוני. אז לפחות פירמה שיש לה כסף, שתקבל את הפרש ולא הבנק. היו מרווחים שהגיעו לפי 4 בתקופה של יולי-אוגוסט.

ד' תיכון:

זה לא מרווח אלא הפרש.

ח' רמון:

אני חושב שגם היום אתם צריכים לטפל בענין הזה בצורה הרבה יותר דרסטית.

מ' בר-און:

אני מוכרח להגיד שאני מצטער על העובדה שעד עכשיו לפחות כל הדוברים בוועדת הכספים התלוו למקהלה הרעשנית מאוד של לחץ מאסיבי על בנק ישראל. אני יכול להבין את זה, רוב החברים יש להם קשרים עם הסקטור הזה שסובל מהריבית, ואינני אומר את זה לגנאי, אפילו ידידי רמון קשור - - -

א' ויינשטיין:

אין לך קשר עם פועלים? פועלים לא סובלים מזה שמפעלים מתמוטטים?

מ' בר-און:

תרשה לי לגמור את המשפט.

רבותי, אנחנו מוליכים אל בנק ישראל לחצים שמולכים אלינו מהסקטור שאכן סובל מהענין הזה במקום לנפות את הלחצים ולחשוב גם מה טוב למערכת.

אני אתחיל במונח שהשתמש בו, ממוצעים לא שווים. זה לא נכון. הממוצעים קובעים את המשק ולא השוליים. יכול להיות שהשוליים סובל, יכול להיות מפעל רווחי שנקלע למשבר וסובל. זה לא אומר עדיין שהמהלך הממוצא לא טוב. שמענו מאנשי הבנק שמטפלים בענין המרווחים. לפי דעתי, אנחנו צריכים לתת מחמאות למי שמופקד על הכלכלה במדינה. אני חושב שהם עשו נכון בדרך שהם הלכו, והא ראייה, שהתכנית הכלכלית הרגישה הזאת בשלב זה עומדת. אז קודם לגבי העתיד אני חושב שהמדיניות של בנק ישראל היתה נכונה, והדיון פה הזכיר לי רופא שצריך לטפל בסרטן ועומד להזריק תרופות כימותרפיות ואומר לחולה, יהיו לך תופעות לוואי של סחרחורת ונשירת שער אבל אני אציל אותך. וכאשר יש לחולה התופעות הללו הוא אומר לרופא, תפסיק.

אני לא מייצג את הפועלים אבל יש מחיר, והריבית הזאת זה מה ששילמו לתכנית הכלכלית, ויש מי שעומד שם למעלה ושומר שלא יגיעו לפריצת התכנית.

אם אתה שואל אותי אם באוקטובר צריך היה להיות 4% פריים או פחות, לפי דעתי לא צריך להיות פחות מ-4%. אם נוצר קושי במשק, צריך האוצר לענות על השאלה ולא בנק ישראל, מה עם סקטור זה וזה, כי כאשר יש עיוותים בשוליים צריך לתקן בשוליים. לא צריך ליצור מצב שהפריים נמוך מהאינפלציה.

הכלכלה כולה מתנהגת לפי המדד, ואין זה חשוב שהעגבניות גרמו לעליית המדד.

ח' רמון:

אבל אם המחיר מוקפא - - -

מ' בר-און:

מה שאתה אומר נכון, אבל אל תשכח כאשר נותנים טיפול כימותרפי נותנים כמויות גדולות. זה מה שעשו - כיווץ גדול, על מנת שהמשק יילך לאחור מכן לצמיחה. לכן אנחנו צריכים לשבח את הבנק שעמד בלחצים הגדולים הריאלה.

השאלה מה הולך להיות הלאה. הבנק הוא חלק ממכלול. אם יגרום האוצר שהאינפלציה תהיה פחותה, אולי 2.5%, אז אפשר יהיה להוריד את הפריים.

נגיד בנק ישראל מ' מנדלבאום:

המדד יהיה בין 1% ל-3%.

מ' בר-און:

אז אנחנו בהחלט חושבים שצריך להוריד את המרווחים הבנקאיים ולהוריד את הריבית. אבל אנחנו לא צריכים ללחוץ בצורה מאסיבית על הבנק. תדע לך שאם הבנק לא יעמוד בזה, בסופו של דבר תחזור האינפלציה והפועלים ישלמו כהנה וכהנה.

א' ויינשטיין:

מדברים על מינון. כולם תומכים במדיניות הזאת אבל מדברים על מינון נכון.

מ' בר-און:

אני רוצה לשאול את הנגיד איך הוא רואה את המעבר לצמיחה מנקודת ראות מוניטרית, באיזו נקודה אפשר להפסיק את הכיוון ולהתחיל בשחרור?

שאלה נוספת: יש פה מצב דרוויניסטי. אתה צדקת אבל הפרזת - אמרת שמי שחלש היה צריך ליפול בלי לחץ, אבל זה לא שחור-לבן. כאשר יש לחץ כללי נופלים גם קצת חלשים שבמצב רגיל לא צריכים ליפול. אז כיצד אתם יכולים למנוע שהמצב הדרוויניסטי לא יגרום לנפילה בלתי צודקת בשוליים רחבות למדי?

י' ז' אמיר:

אני רוצה לשאול כמה שאלות: הממשלה נלחמה באינפלציה שהיא סרטן מספר אחד, כי תמיד אמרו שהאינפלציה שוחקת עניים ומעשירה עשירים. עכשיו, משהאינפלציה נעצרה, יש ריביות גבוהות ומפעלים יתמוטטו וכתוצאה מכך עובדים ייזרקו לרחובות. הייתי רוצה לדעת לכן בנושא הריבית, האם אי אפשר לעשות שני שערי ריבית - שער ריבית ליצור שיהיה נמוך כמה שיותר, ושער ריבית לספקולנטים למיניהם כגון הקבלנים, המתווכים, הבורסה. כי מה שמדאיג אותי זה מה ניתן לעשות על מנת שהמפעלים ימשיכו לייצר ולהתרחב ולקלוט בממדי האבטלה שיש היום. כ-100-120 אלף מובטלים זו חבית אבק שריפה.

מה עושים כדי לפתור באמת את הבעיה של המפעלים שהיום בגלל העבר הלא רחוק נכנסו לגרעונות עצומים של מאות מיליוני דולר, איך מצילים אותם?

אמנם האינפלציה ירדה אבל יש כאלה שקיבלו הלוואות בזמן האינפלציה הגבוהה בריבית של 200%-280%, והיום הם ממשיכים להחזיר אותן הלוואות. האם ניתן להקטין את ההלוואות האלה? אינני מדבר על עשירים ביותר אלא על פועלים שלפני שנה קיבלו מהבנקים סכומים עצומים בריבית גבוהה מאוד, והיום האינפלציה ירדה והם ממשיכים לשלם לפי הריבית הגבוהה. אינני מדבר על מטבע חוץ בריבית נמוכה. אולי בנקודה זו המצב יותר טוב. צריכים לתת את הדעת על אלה ששכרו נשחק והריביות נשארו כפי שהיו.

אני משתומם, חבר-הכנסת ארידור, שלך יש ביקורת על המדיניות. אם אנחנו נמצאים בקטסטרופה לאומית זה לא מעט בגלל "הכלכלה הנכונה" שאנחנו אמנם קצת מתגעגעים לה, אבל מדובר על 20 מיליארד דולר שחולקו לציבור כהטבות בלי להשקיע את הכספים האלה בתעשייה וליצור מקומות עבודה. אבל אתה לא הראשון, יש עוד אחד ששכח בכלל את מלחמת לבנון. אם אנחנו היום במצב קשה זה בגלל המלחמה שהיתה ובגלל הפזרנות שהיתה. ואני מתפעל משני אנשים שיש להם עזות מצח בלתי רגילה ואפילו אינם עושים חשבון נפש למרות שכל שנה יש יום כפור.

א' ויינשטיין:

למה אתה מתקיף אותם? הם לא פה.

י' ז' אמיר:

אני רוצה לשאול: איך אפשר להציל את המפעלים האלה ומדוע הם הגיעו עד הלום? מדוע הגיעו לחובות גדולים כאלה? זה לא נוצר בשנה האחרונה, ומה ניתן לעשות כדי שמפעלים אחרים לא יילכו בעקבותיהם בעתיד הקרוב או הרחוק. את זה צריך למנוע כי בנפשנו לתקן את הכלכלה בלי להרוס את החברה. האם ניתן בלי להרוס את החברה לתקן לא תוך שנה-שנתיים אלא תוך טווח ארוך יותר, כי אין מודעות בציבור שאנחנו נמצאים בתהום ממש. אני יודע שציבור השכירים בארץ נתן את המחיר הגבוה ביותר לנסיון לתקן את הכלכלה אם בשכרו השוטף ואם בשכרו והונו כתוצאה מזכויות שצבר בעבר, ואני מדבר על הפיצויים שנשחקו בצורה גדולה ביותר.

פ' גרופר:

בעקבות ההיסטריה שהיתה אצל קבוצה גדולה של חברי כנסת בוועדה בענין העגבניות, היום אין אף חבר כנסת חוץ ממני שער למה שמתרחש - החקלאים מפסידים, ומדברים כבר על זריקת עגבניות לרפתות, ואין מי שפוצה את פיו ואומר ולו מלה אחת לטובת החקלאים. כאשר היתה ההיסטריה אמרתי שזה ענין של ביקוש והיצע והנה לא עבר חודש ויש בשווקים היצעים גדולים וזה לא ישפיע על המדד. עכשיו מוכרים כבר במחירי הפסד. עכשיו לא יחזקו את החקלאים, לא יהיה מחיר רצפה מובטח. תמיד החקלאי משלם את המחיר.

נכון שאנחנו יושבים בוועדה ומביאים לנו סטטיסטיקות וממוצעים. העובדה היא שהריבית בשנה האחרונה מוטטה את החקלאות כולה. הגולן והבקעה לבד חייבים 450 מיליון דולר ורוצים לתת להם חצי כדור אספירין. כל החקלאות במדינה מתמוטטת, חוץ מהבקעה והגולן מגיעים החובות בוודאי ליותר ממיליארד דולר.

אדוני הנגיד, אמרת שאם הריבית תהיה גבוהה, יצומצם האשראי. המטרה הזו לא הושגה. להיפך, אנשים לקחו בשוק האפור. הבנקים משחקים עם כולם, אין להם לתת אשראי אבל כאשר חריגה הם לוקחים מאות אחוזים יותר. הדוגמא היא הפועלים שמקבלים את המשכורות בבנקים. כולם עוברים את היתרה ולוקחים מראש. אין פועל שלא נמצא בחריגה, אז למה נותנים לו? אם לבנקים אין, למה הם נותנים? אין שכיר במדינה שאיננו מקבל אשראי מהבנקים. כולם מקבלים ומשלמים ריבית נוראית של מאות אחוזים.

אני רוצה לשאול: מה עם הצמיחה? איזו צמיחה יכולה להיות? הצמיחה יכולה להיות במגזר החקלאות? מתי תתחיל הצמיחה הזאת? מתי תתחיל הצמיחה בתעשייה? יש היום קפאון מוחלט. יש היום בכלל השקעות במדינה? מפעל מפתח במדינה? הוא יכול להשקיע? שום דבר לא. צריך לומר, צמיחה תהיה אם נחזיק מעמד בעוד שנתיים. הריבית צריכה להיות שלילית, ולא בסטטיסטיקה. אי אפשר להמשיך כך. כי מה יקרה בסוף? הניתוח יצליח אבל הפצינט ימות. זה יהיה הסוף. מה רוצים? שששים אלף משפחות חקלאים ייצאו לרחובות? הם לא ייצאו. הם יעשו הכול ויילכו לביטוח הלאומי וללשכת העבודה. על מה אנחנו מדברים כאן? אני רוצה לשאול אותך, ובלי הממוצעים, כי אתה תיכף תוכיח לי במספרים ובממוצעים - אני שואל מה קורה בחוץ?

ד' תיכון:

השאלה מה היה לפני שלושה חודשים באותו מגזר.

פ' גרופר:

אני יכול להביא מספרים מה קורה במגזר החקלאי. אם החקלאות תתמוטט, מה יעשו הבנקים בחובות של מיליארד וחצי דולר בחקלאות? ממי יגבו את זה? אי אפשר לעשות עיקולים במגזר החקלאי. חוץ מהמגזר הפרטי הכול רחוש לאומי. מיליארד וחצי דולר מונחים ואי אפשר לגבות אותם אם תהיה התמוטטות.

כאשר היה פה שר האוצר העלינו את ענין המועצות. שאלנו כיצד מועצות קיבלו הלוואות במאות מיליוני דולרים מבנקים. אינני יודע מי אישר ומי לא אישר, אבל עובדה שהם תקועים היום במאות מיליוני דולר. למועצה אחת חוב של 270 מיליון דולר בשלוש שנים מ-15 אלף דולר. מי ישלם את זה?

היו"ר י' ארידור:

היות והדוברים סיימו את דבריהם ואין זמן לתשובה, ויקטור מדינה ואחריו הנגיד ישיבו בישיבה הבאה בה נושא זה יהיה על סדר היום. הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 10:55